

Samsjøen hytteforening

c/o Knut Aspås

Olav Bulls. 42

7024 Trondheim

Norges vassdrags- og energidirektorat

Postboks 5091, Majorstua

0301 OSLO

Trondheim 31.08.2020

Revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringer i Lundesokna og Holta, saksnr. 201203836; Høringsuttalelse fra Samsjøen hytteforening

Vi viser til brev av 10.02.2020 med revisjonsdokument, og utsatt frist for høringsuttalelser i denne saken til 1. september. Samsjøen hytteforening ønsker med dette å komme med innspill til kommende revisjon av vilkårene knyttet til konsesjonene for Lundesoknavassdraget.

Litt info om vår forening:

Samsjøen hytteforening ble formelt stiftet den 1.11.2016, etter mange år som uformell sosial hytteforening. Den formelle etableringen kommer i all hovedsak ut fra vår felles (omfatter ca. 50 hytter ved Samsjøen) bekymring for den vannkraftregulering som Samsjøen blir utsatt for, fra år til annen.

De fleste representerer hytter som ble bygget på 60-tallet, men også eiere av eldre setervoller, noen nylig oppførte hytter, og andre grunneiere er representert.

Hytteforeninga er opptatt av å legge til rette for et best mulig hytteliv ved Samsjøen:

- vedlikehold av veien som strekker seg mer enn 24 km opp fra Lundamo, tilgjengelighet gjennom brøyting om vinteren, skuterløyper og nok turer (i kjøreboka som må føres) til at hytta kan brukes ofte og hele året. I dag brøytes det ikke til Samsjøen, dermed er det mange skuterløyper i Melhus kommune/Midtre Gauldal kommune i dette området
- opparbeidelse av, og merking av turløyper og sporlegging av noen definerte traseer for skiløyper
- tilrettelegging i området ved Samsjøen; Vannstand; for å kunne utøve fiske, for å bedre forholdene for fisken (næringstilgang og gytemuligheter), for å kunne sette ut båten, for å kunne utøve friluftsliv, påvirkning av landskap og øvrig naturmangfold
- saker som berører hytteeierne i området ellers (som gruppe)
- samarbeid med andre hytteforeninger i området langs Lundesokna, Statskog, AS Lundemo Bruk, SNO, TrønderEnergi osv.

Vi vil i denne høringsuttalelsen naturlig ha mest fokus på forholdene i og rundt Samsjøen, det var jo også der kravene om åpning for revisjon hadde sitt utspring.

Kommentarer til innholdet i revisjonsdokumentet slik det foreligger nå:

- Det ble åpnet for revisjon av reguleringer av Samsjøen (senere hele Lundesokna-vassdraget og Holta) den 09.12.2016, med 6 måneders frist for områdekonsesjonæren TrønderEnergi Kraft AS (heretter kalt TEK) til å utarbeide et utkast til høringsdokument. Denne fristen ble så forlenget til november 2017. Først nå i februar 2020, over 2 år etter forlenget frist, kom revisjonsdokumentet ut til offentligheten! Dokumentet inneholder likevel gamle data for bl.a. magasininfylling, disse stopper i juli 2017. Punkt 4.3.2 bør derfor oppdateres med vannstandskurver for hele 2017, og det er mulig å ta med 2018 og 2019 også, samt kommentere disse. **NB:** på side 20 for figur 22, under diagrammer for vannstand i Samsjøen, vises vannstand for Håen! Det blir helt feil og må altså endres – og oppdateres!
- Dokumentet svarer i liten grad på revisjonens hovedformål, som er *«å bedre miljø- og naturforholdene ved å avbøte ulemper og negative virkninger ved utbyggingen»*. TEK oppsummerer friskt med én setning under pkt. 9.1 på side 46; *«Det er TrønderEnergis vurdering at vilkårene virker godt og etter sin hensikt, og at det ikke er grunnlag for endringer»*... Dokumentet burde heller tatt utgangspunkt i hva som kreves av nye vassdragskonsesjoner i dag, og sett på hva de må gjøre av bøtende tiltak for å dekke gapet mellom vilkårene i de gamle konsesjonene og nettopp en modernisering av vilkårene, for å bedre naturmiljøet i/for Lundesokna.
- Den nye vannforskriften og arbeidet med vannforvaltningsplaner innebærer at kommunene ikke lenger bør vente på at revisjon kan åpnes først etter 50 år. Nå når revisjon av vilkårene for mange konsesjoner i Lundesokna foregår, må derfor også konsesjonen gitt ved Kgl.res av 31.03.1978 for utbygging av fallet mellom Samsjøen og Håen, inngå. Det virker lite hensiktsmessig å holde en av konsesjonene utenfor, nå når de andre gitt for Lundesokna er under revisjon.
- Vannkraftproduksjonen i Norge i dag skjer i all hovedsak med grunnlag i konsesjoner gitt før overgangen til et markedsbasert kraftmarked gjennom energiloven av 1990. Konsesjonsvilkårene og produksjonsmønsteret tok tidligere utgangspunkt i den innenlandske forbruksprofilen med stor etterspørsel vinter og liten etterspørsel sommer. Dagens vannkraftproduksjon er innrettet etter den markedsbaserte krafthandelen, blant annet med kraftutveksling mot kontinentet. Vannkraft med magasin kapasitet kan justere produksjonen umiddelbart, og møte effekttopper i løpet av døgnet og fungere som balansekraft for ny vindkraft. Norske vannkraftmagasiner brukes i dag i større grad som kortvarig effektlagring. Effektkjøringen innebærer at vannføringen i elvene og vannstanden i magasinene kan variere betydelig på kort tid, noe som skaper et spenningsforhold mellom eldre konsesjonsvilkår og det nye produksjonsmønsteret og økt press på naturmiljøet. -Det ser en tydelig er tilfelle for Samsjøen, og det er derfor viktig å få inn vilkår som er tilpasset dagens kjøremønster.
- TEK peker, under pkt 8.1 Magasinrestriksjon i Samsjøen, på at det kan oppstå et tap i inntekter fra kraftproduksjonen i Sama kraftverk dersom en eks. innfører en sommervannstand på et gitt nivå.

Til det er det å si at Sama kraftverk er et lite kraftverk i norsk målestokk, og årsproduksjonen på 24 GWh er kun 8,4 % av produksjonen fra de andre to kraftverkene; Håen og Sokna, i Lundesokna. Sama kraftverk har heller ingen krav på å levere systemtjenester (regulerkraft og frekvensreserver) til Statnett som de to andre har. Ei heller noe krav om å være driftsklar i perioder med høyt forbruk (i vinterhalvåret), i tilfelle av utfall av nett eller annen produksjon.

Inntektstapet som simuleres til litt over 5 % ved en sommervannstand eks. 1,20 meter under HRV kan faktisk TEK selv gjøre noe med:

-Sama kraftverk har ingen mulighet til å regulere effekt og kjører til enhver tid på effekt gitt av vannstand, dvs. om Samsjøen holdes på en jevnt høyere vannstand gjennom sommeren enn hva som er tilfellet i dag, får TEK produsert mer kraft når Sama kraftverk kjøres.

-I tillegg viser vannstandskurver hentet fra NVEs database Hydra II at TEK i dag heller ikke utnytter muligheten til å fylle opp Samsjøen før vinteren setter inn. De går dermed glipp av gode inntekter fra kraftsalg om vinteren når det er gode priser i markedet.

Aktuelle vilkår for revisjon er krav om minstevannføring, krav til fylling og tapping av magasinet (eks. sommervannstand), andre endringer i manøvreringsreglementet, terskler/vannspeil, erosjonssikring, fiskeutsetting, biotopjusterende tiltak, tilrettelegging for ferdsel og friluftsliv langs vassdraget etc. **Vassdrags- og energidirektør i NVE, Kjetil Lund**, skriver i et debattinnlegg i Aftenposten 1. juli 2020 at «Når NVE nå reviderer eldre konsesjoner, setter vi oppdaterte krav for bedre å ta vare på norsk natur.» og videre; «Flere eldre kraftverk vil nok derfor produsere mindre i fremtiden. Klimaendringene gir derimot mer nedbør og økt norsk vannkraftproduksjon».

Samsjøen hytteforening ønsker å fremme følgende krav til endringer i konsesjonsvilkårene som berører Samsjøen:

- 1) Sommervannstand 1,20 meter under HRV, altså på 485,5 m.o.h., for perioden 15/6 til 15/10 (til etter gytevandringa er over)
- 2) Etablering av fisketrapp/vandringshjelp for bedre oppgangsmulighet for ørret fra Samsjøen til Roppa
- 3) Krav om utsetting av fisk som et engangstiltak for å få fart på fiskebestanden igjen
- 4) Opparbeiding av noen (2 – 3) plasser for utsetting av båt (i samråd med hytteforening og grunneiere)
- 5) Rydding i strandsonen av store steiner og lignende utenfor allerede etablerte naustområder
- 6) Tilrettelegging for ferdsel og friluftsliv
- 7) Pålegge TEK å opprette en informasjonskanal for informasjonsutveksling med hytteforeningene (gjelder hele Lundesokna)

Utdypende begrunnelser for våre krav:

1) Innføring av **sommervannstand** i Samsjøen:

1,20 m ned fra HRV til 485,5 m - i perioden 15.06 – 15.10.

I revisjonsdokumentet påpeker TEK under pkt. 7.3 Landskap at «...*deler av innsjøen har en topografi som gjør at reguleringssonene blir store når vannet er bare et par meter under HRV*», og det har de helt rett i!

- Det påvirker mange forhold når TEK ikke har noen krav til å holde vannstanden i Samsjøen på et anstendig nivå i sommerhalvåret; fiskebestand av både ørret og røye er tynn, bunndyrproduksjonen lav, samt utøvelsen av fiske pga. problemer med båtutsett o.l. I tillegg medfører en lav vannstand større problemer for en del hytteiere som må benytte båt for adkomst til sine hytter. Naust blir liggende flere hundre meter unna vannspeilet. Motsatt blir båter og motorer utsatt for problemer hvis de blir liggende nære vannet (tungvint/umulig å få de opp til naustene igjen etter bruk) - om en opplever en lengre nedbørsperiode med dertil stigende vannstand, og muligheter for overfylt båt og motor under vann.

Fiskeundersøkelsen som er gjennomført i Samsjøen; «*Ferskvannsbiologiske undersøkelser i Samsjøen, Holtsjøen, Samaelva og Søavassdraget, Sør-Trøndelag, i 2017*» (NTNU Vitenskapsmuseet) gir en vurdering av reguleringseffektene på fisk og bunndyr i bl.a. Samsjøen, og den konkluderer med at fiskebestanden av ørret er tynn, og det samme gjelder røya. Bunndyrproduksjonen er negativt påvirket av reguleringen gjennom utvasking og frost/erosjon i strandsona samt gjennom reduksjon av vanddekte arealer på grunn av nedtapping og variasjoner om sommeren. En lav vintervannstand har også påvirkning på bunndyrsbestanden, men en høyere sommervannstand har størst betydning for å kunne bedre denne betraktelig.

Samsjøen hytteforening har hentet ut data fra NVEs database Hydra II som er offentlig tilgjengelig, for å underbygge fakta om at Samsjøen er mye nedtappet om sommeren, og de siste 10 årene er dette blitt mer regelen enn unntaket. Vi opplever vannstand som blottlegger store arealer med grunner og vanskeliggjør utsett av båt og utøvelse av fiske. Vi har hentet ut data for de siste 10 årene (2010 – 2019), og illustrert forholdene fra 01.05 til 31.10 for hver av årene (oppdelt i femårsserier for oversiktens skyld). Forholdene på høsten er også svært interessant, da fiskeundersøkelsen peker på at en nedtappet sjø i august, september og ut i oktober, hindrer størsteparten av ørreten i Samsjøen fra å gyte!

Lav vannstand og trøblete båtutsett 16.07.18 – 479,78 m

Slike tilstander som illustrert over her fra forholdene sommeren 2018, har tid om annen ført til negative oppslag i pressen:

«Over flere år har det kommet klage fra folk på at vannstanden i Samsjøen i Melhus er så lav at det skaper problemer for folk som har båter i naust. I tillegg mener folk at det ikke ser særlig pent ut med stor og grå strandsone» - fra Trønderbladet 2. juni 2018.

Det har oppgjennom årene vært enkeltvis år hvor vannstanden om sommeren har vært lav, dvs. mer enn 2 meter nedtappet under HRV (486,7 m), hvor det allerede da er store tørrlagte områder stedvis rundt Samsjøen – og ned til høyde 479 m, mens de siste 10 årene har flertallet av årene hatt en nedtapping med vannstander lavere enn 485 meter.

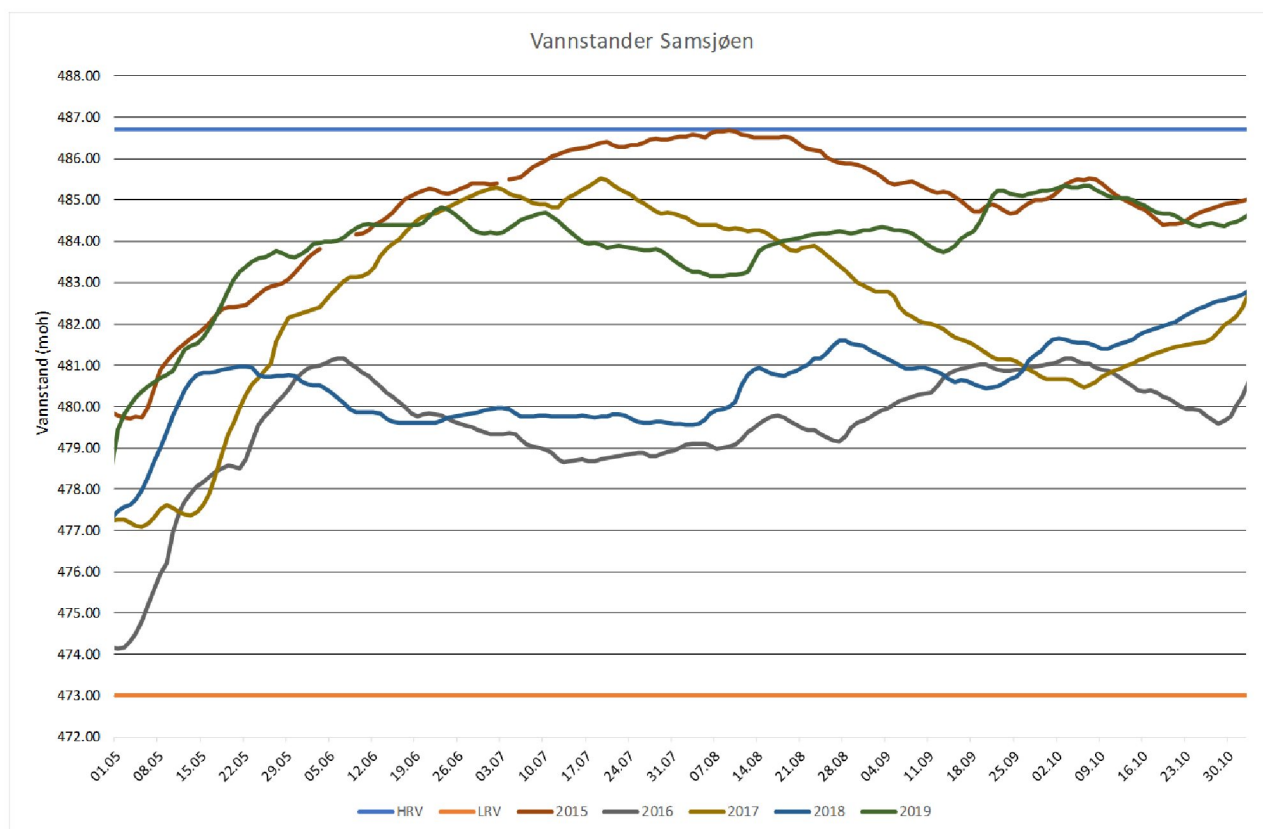
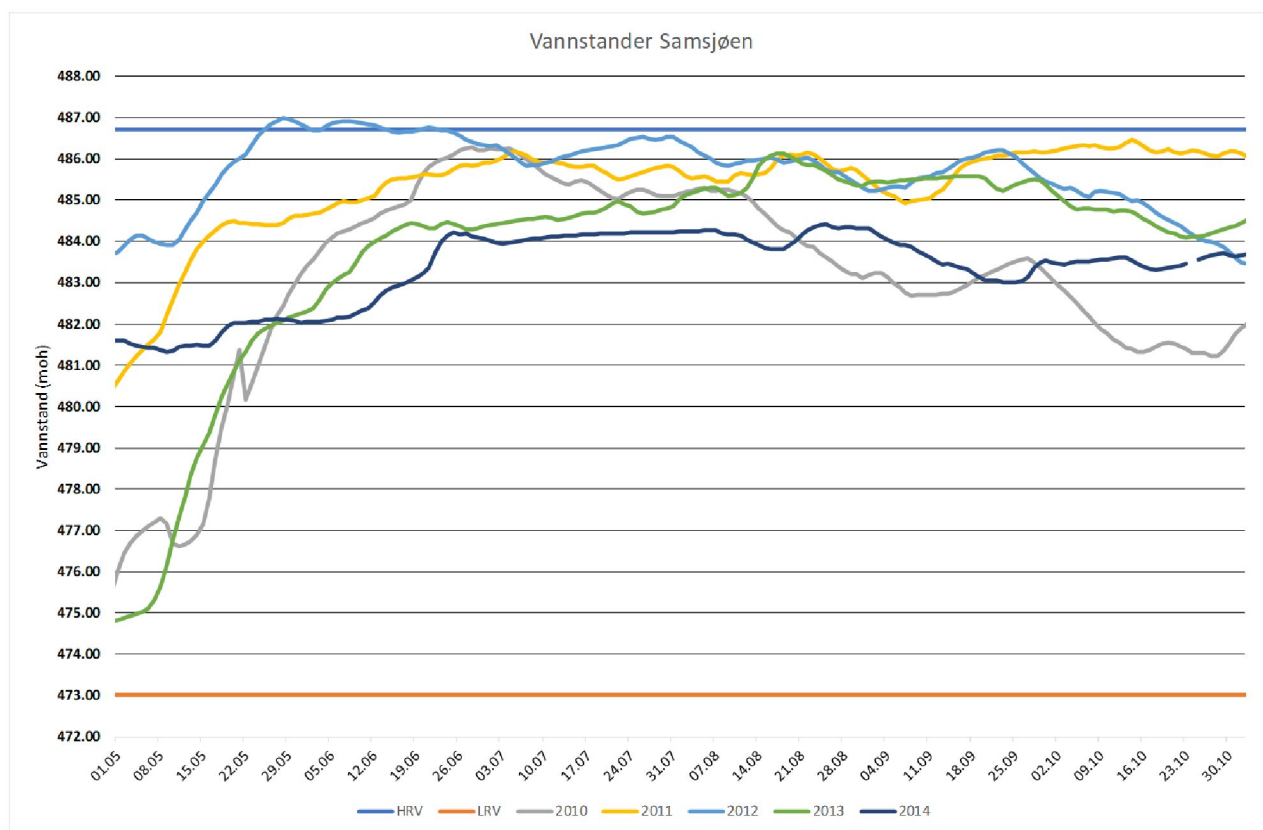
Det har medført til at det har begynt å vokse trær ute i sjøen, noe som ikke har vært tilfelle tidligere, ikke så lenge de fleste hyttene har vært ved Samsjøen i hvert fall. Det skyldes nok at innsjøen kun har vært fylt opp til HRV i to korte perioder de siste 10 årene, i 2012 og i 2015.

Trær vokser i sjøen. I bakgrunnen kan en også se at den flotte sandstranda i nordvestenden av Samsjøen har fått farge; begroing! Den har alltid tidligere vært en innbydende «sydenstrand» ved moderat nedtappet Samsjø (1 – 2 meter ned under HRV).

13. oktober 2019 – 485,05 m

Sommervannstand på høyde 485,5 virker som svært fornuftig og praktisk for alle mulige formål (da nærmer vannet seg de etablerte naustene), og i perioden fra 15. juni (etter at

snøsmelting og vårflom er over, slik at produksjonstap ved overløp kan unngås) til etter gytevandringen er overstått, altså til 15. oktober – for at ørreten skal kunne klare å komme seg opp i Roppa for å gyte. Dette vil ha stor nytteverdi for fiskebestanden i Samsjøen, og også for røya som trenger grunner med vann over, for sine gyteområder.

NB: noen påpeker at etter innføring av ny målestANDARD, NN2000, kan HRV ha et avvik på 20 – 30 cm fra tidligere høydemålinger. Om overløpsterskelen på dammen på Samsjøen viser seg å ha en avvikende høyde fra 486,7 m, så er det altså 1,20 meter ned fra denne som er vårt krav til sommervannstanden!

- 2) Etablering av fisketrapp/vandringshjelp ved utløpet av Roppa: I NVE-rapport 49/2013 «Vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022» vises det til viktige og prioriterte miljøtemaer som skal belyses ved revisjon av konsesjonsvilkår, bl.a. fisk og fiske. Fiskerapporten fra NTNU Vitenskapsmuseet konkluderer med 2 tilrådinger; innføring av en sommervannstand for å bedre bunndyrproduksjonen og næringsgrunnlaget til fisk (ørret og røye), og at det bør bygges fisketrapp ved utløpet av Roppa i Samsjøen.

Kartleggingen viser at Roppa i sørenden (med overføringsvann fra Holtsjøen) fremstår som den klart viktigste gyteelva for ørret i Samsjøen. I Roppa er det lange strekninger med dype partier, flere dype holer og tilgang på innsjø (Øvre Lakstjønn), som gir ungfish mulighet til å vokse seg større før de vandrer ut i Samsjøen. Fiskeundersøkelsene viste at tettheten av ungfish i elva var langt lavere enn forventet. Det skyldes at dersom Samsjøen ikke er tilnærmet full (nær HRV), er det en høy stri foss ved Roppas utløp i sjøen. Dermed er det ikke mulig for gytefish å vandre opp, og den klart største og viktigste gyte- og rekrutteringselva for ørret i Samsjøen er utilgjengelig for gytefish. Som vannstandskurvene fra databasen Hydra II viser, gjelder dette alle år, med unntak av 2011, noe som er svært bekymringsfullt!

- 3) Utsettingspålegg av fisk: Som nevnte fiskerapport viser med all tydelighet; Fiskebestanden i Samsjøen er påvirket av vassdragsreguleringen. Den er tynn både for ørret og røye, og bortsett fra døgnfluer i juni og fjærmygg, viste rapporten at næringstilbudet av bunndyr for fisk i strandsonen er relativt begrenset og mindre variert i Samsjøen enn i Holtsjøen som også er blitt undersøkt. I tillegg vises her til punktet over hvor det bekreftes at Roppa, den viktigste gyteelva for ørreten, har vært utilgjengelig stort sett de siste 10 år, gjennom oppvandringsperioden for gytevandrende ørret fra august og ut i oktober.

Hytteiere ved Samsjøen, med båt og interesse for sportsfiske, bekrefter at fisket i de siste tiår har variert en del. Gode fangster på garn og ved isfiske på 70-tallet, mye småfallen røye utover 80- og 90-tallet, og for de siste årene også kraftig nedgang i antall fisk fanget på garn eller ved otring.

Dette bekreftes også av hytteier Tore Johnsen som har levert egen høringsuttalelse. Han har fisket i Samsjøen stort sett hvert år siden 1968, og har gjort førstehånds observasjoner. Konklusjonen er at ørreten er kraftig redusert i antall og størrelse, og kvaliteten merkbart dårligere over tid. Dette er meget bekymringsfullt!

-Ved etablering av en sommervannstand samt fisketrapp eller utsprenging av holer i berget nederst i Roppa /i Samsjøen for å muliggjøre gytevandring, ber derfor

Samsjøen hytteforening om at det samtidig settes ut et større antall ørreter, for å få fart på fiskebestanden igjen.

- 4) Opparbeiding av noen plasser for båtutsett: Det finnes i dag ingen slik tilrettelegging ved Samsjøen. Vi tenker på eks. støping for rygging av tilhenger o.l. Samsjøen er en relativt stor innsjø, med mulighet for flere til å benytte denne til fiske og båtliv, til transport over sjøen for vandring i terrenget på motsatt side osv. Selv hytteeiere med båt og naust sier de har sluttet å bruke sjøen, da det er blitt altfor tungvint å prøve å få båten på vannet.
- 5) Rydding i strandsonen utenfor etablerte naust: i dag er det krevende forhold utenfor mange naust, da strandsonen består av flere store steiner som gjør det vanskelig å forsere ved båtutsett, selv ved vannstand få meter under HRV.
- 6) Tilrettelegging for ferdsel og friluftsliv: Det er etablert noen turløyper i området ved Samsjøen, bl.a. rødmerket turløype fra demninga på Samsjøen til toppen av Rensfjellet, samt Pilgrimstien («Østerdalsleden») med god utsikt til Samsjøen på vei over bl.a. Samsjøvola. Men langs strandsonen (utenfor båndlagt areal innenfor naturreservatet) kunne det gjerne vært etablert noen rasteplasser, benker, bålplasser - for hytteeiere og besøkende i området. Siden området er det nærmeste høgfjellsområdet til Trondheim, er Samsjøen et populært utfarts- og rekreasjonsområde.
- 7) Opprette en informasjonskanal: for deling av info ved arbeider som vil pågå. Eks. nødvendig vedlikehold av kraftstasjoner, nedtappinger, tiltak som skal iverksettes osv. Kontakten mellom TEK og hytteeierne ved Samsjøen og Lundesokna for øvrig har vært fraværende oppgjennom årene. Med nye konsesjonsvilkår bør en forvente en bedre informasjonsflyt mellom interessentene i området.

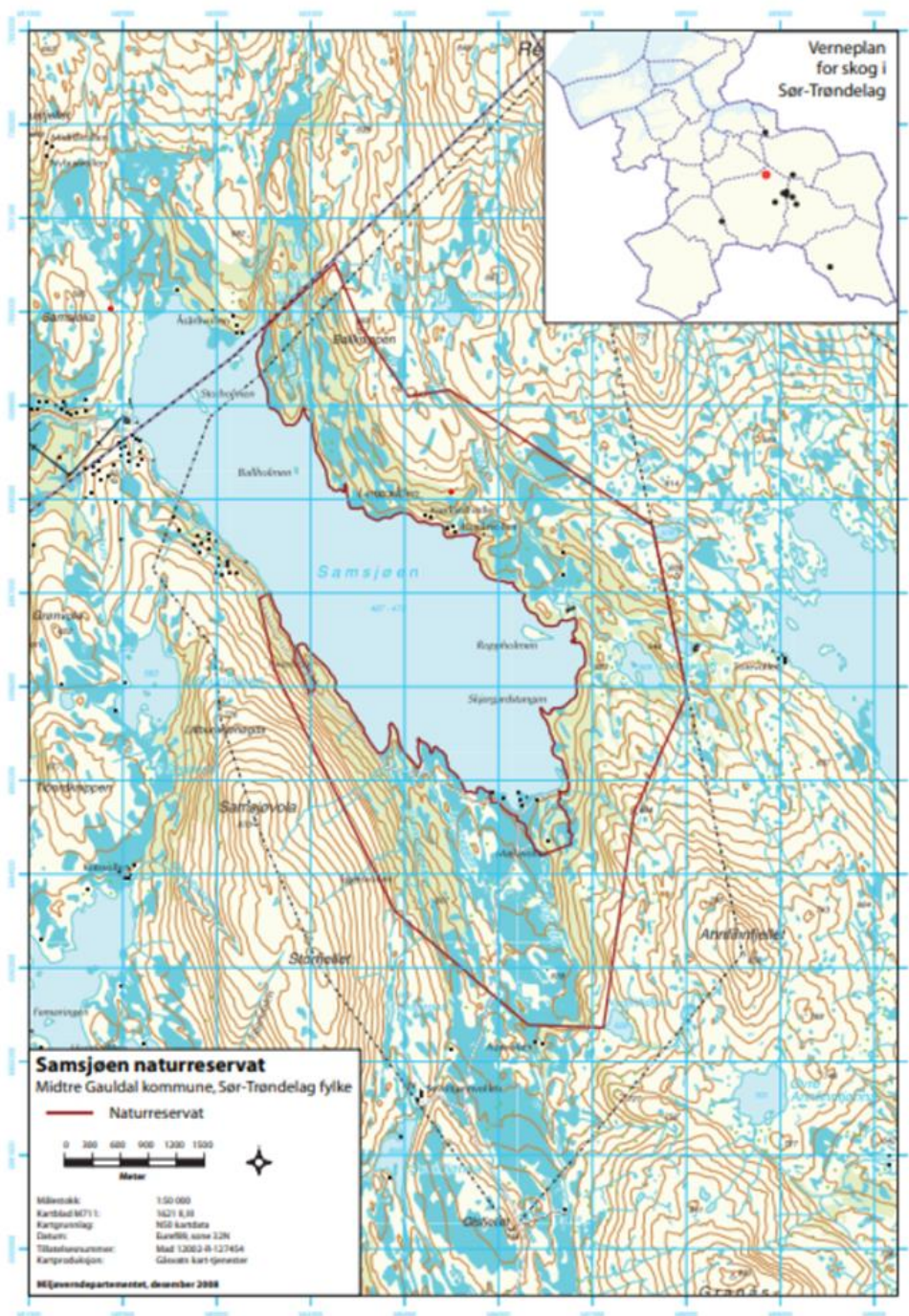
Andre forhold:

- Det eksisterer ikke noe godt dybdekart for Samsjøen. Utarbeidelsen av et slikt ville ha synliggjort på hvilke vannstander større tørrlagte områder kommer til syne. – Et eksempel; I 2019 ble Samsjøen tappet ned fra høyde 484,72 den 10. juli til 483,2 den 9. august. 1,5 meter lavere vannstand førte til at store arealer ble tørrlagte og tilgjengeligheten til sjøen ble svært strevsomt for båtfolket. Estetisk var det heller ikke noe særlig, og grunner og skjær opptrådte på nye uvante steder og utgjorde stedvis fare for båttrafikken på sjøen.

- Det er et naturreservat, opprettet i 2008, rundt store deler av Samsjøen.

Formålet med naturreservatet er å bevare et tilnærmet urørt naturområde med sitt biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer, arter og naturlige økologiske prosesser. Området inngår i det boreale taigaelementet og er verdifullt ved å være et relativt stort naturskogområde med god kontinuitet i skogbildet.

-Litt rart at det rett utenfor torvkanten er ingen føringer for hvordan naturmiljøet der skal forvaltes!

-Nedstrøms Samsjøen ligger en tørrlagt elv; Vi har ikke fremført argumenter for en minstevannføring her (noe som ville medført et krafttap), men noen miljøforbedringer i form av noen oppbygde terskler hadde vært gode miljø- og fiskeforbedringstiltak for «Sama» som elva heter (også kjent som «Øver-Sokna»). Dette var, før byggingen av Sama kraftverk, den viktigste gyteelva for ørretbestanden i Håen. Fiskerapporten peker på minstevannføring som et mulig tiltak, samt å lette oppgangen for fisk ved fossenakken nederst i Sama ved innløp i Håen. Her er det en sprengt kanal for utløpet av Sama kraftverk, og ved litt lav vannstand i Håen kommer ikke ørreten seg opp i Sama for å gyte.

Utløpet av Sama i Håen 7. sept. 2019

-Som for Samsjøen burde det gjennomføres en fiskeundersøkelse for Håen, her er kunnskapen for liten til å vite dagens tilstand sikkert.

Vedlegg 1: For å underbygge de virkningene som en lav sommervannstand har på opplevelsen av Samsjøen og strandområdene rundt, legges det ved en god del flere bilder, med påførte datoer og vannstander.

Vedlegg 2: Diagrammene som viser vannstander i Samsjøen for perioden 2010 – 2019, fra NVEs database Hydra II, sendes inn som eget vedlegg, da med diagrammer for hele året, samt for perioden 01.05 til 31.10.

Med vennlig hilsen

Roar Hugnes

Samsjøen hytteforening, org nr. 918 097 724

Vedlegg 1: bilder fra Samsjøen

Samsjøen: (HRV 486,7 m – LRV 473,0 m)

Stranda i nordvestenden av Samsjøen 28. juli 2018 – 479,62 m

Samsjøen nedtappet høsten 2016 (TB)

Dam Samsjøen

Utløpet av Sandåa 28. juli 2018 – 479,62 m

Sandstorm 28. juli 2018 – 479,62 m

Nordenden sett mot vest 30. sept. 2018 – 481,50 m

Langt til naustene 2. september 2018 – 481,30 m

Samsjøen 1. september 2018 – 481,37 m

Sanda altfor stor 13. okt. 2018 – 481,57 m

Nedenfor hytta ved Åsårlivollen 11.07.19 – 484,60 m

Allerede 2 meter under HRV blir altså større deler av strandsonen ved Samsjøen svært påvirket.

Ved naustene 11. juli 2019 – 484,70 m

Naustene ved Lundadalsvegen 26. september 2019 – 485,11 m

Noen uker senere..., 1. aug. 2019 – 483,44 m

På andre sida v/Åsårlivollen 29. juli 2019 – 483,77 m

Begroing ute i Samsjøen – 13. okt. 2019 – 485,05 m

Juni 2020

Bedre start på sommersesongen enn på lenge – juni 2020

Ved naustene lenger inn på sjøen 9. juli 2016 – 478,99 m

28. mai 2013 – 482,09 m

Ved Fjesetvollen 20. august 2016 – 479,49 m

Undervannsskjær (fra Samsjøbua - Inatur)

Tunnelutløpet i sørenden (vannet fra Hukla og Kusma) 27. aug. 2018 – 481,60 m

Utløpet av Roppa i Samsjøen – vandringshinder ved nedtappet sjø
(fra fiskerapporten utført i 2017 – som anbefaler både sommervannstand og fisketrapp her)

Noe drivved

Trær i sjøen...